

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina -seminaari 25.10.2012

Valtiovallan tervehdys

Arvoisa seminaariväki, hyvät naiset ja herrat!

Pahoittelen, että jouduin peruuttamaan osallistumiseni seminaariin. Sijaistan sisäministeriä tänään oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa Luxembourgissa.

On ilo lähettää valtiovallan tervehdys tilaisuuteen, joka tarjoaa mahdollisuuden tärkeään keskusteluun monikulttuuristen perhesuhteiden vaikutuksista yhteiskuntamme tulevaisuuteen. Eri kulttuurien rinnakkainelo on muuttumassa pysyväksi ilmiöksi suomalaisessa perhe-elämässä. Monikulttuurisuus laajasti ymmärrettynä on tavallaan läsnä kaikissa parisuhteissa. Naapurissa asuneista lapsuudenystävistä puolisoiksi muuttuneilla voi olla erilainen näkemys vaikkapa kotitöiden jakamisesta. Termi saa kuitenkin tälle seminaarille olennaisen merkityksensä puhuttaessa perheistä, joissa erilaiset maantieteelliset lähtökohdat, uskonnot ja kielet kohtaavat.

Toimin ministeri Päivi Räsäsen valtiosihteerinä sisäasiainministeriössä, jolla on vastuu sisäisestä turvallisuudesta ja maahanmuutosta. Ministeriömme näkökulmasta seminaarin otsikosta nousee ensimmäiseksi mieleen tilanne, jossa Suomessa asuva henkilö ja hänen toisesta valtiosta tuleva puolisonsa haluavat asua yhdessä Suomessa. Perhe-elämän vietto edellyttää yleensä asiointia maahanmuuttoviranomaisten kanssa. Hallinnonalamme keskeisiä tehtäviä onkin maahantuloon liittyvien menettelyjen oikeudenmukaisuuden ja joustavuuden takaaminen. Taustalla on jokaisen oikeus perhe-elämään, joka on turvattu sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjassa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa.

Ministeriömme strategian mukaisesti Suomesta tulee Euroopan turvallisin ja yhdenvertaisin maa. Tavoitteen yhtenä osatekijänä on rakentaa kilpailukykyistä, suvaitsevaista ja monimuotoista Suomea. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä sekä valtiovallan että kansalaisyhteiskunnan tasolla.

Millainen olisi suvaitsevainen ja monimuotoinen Suomi? Suvaitsevaisuus ja sen vastakohtailmiöt ovat yleisiä keskustelunaiheita tämän päivän yhteiskunnassa. Käsitteen määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Vuonna 1995 Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustieteiden ja kulttuurijärjestö UNESCO:n yleiskokous antoi julistuksen, jonka mukaan suvaitsevaisuus on ”meidän maailmamme kulttuureiden, ilmaisutapojemme ja inhimillisten elämänmuotojen rikkaan moninaisuuden kunnioittamista, hyväksymistä ja arvostamista. Ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaatteen mukaisesti suvaitsevaisuuden osoittaminen ei merkitse yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden sietämistä eikä omasta vakaumuksesta luopumista eikä sen heikentämistä. Se merkitsee, että ihminen saa vapaasti pitää kiinni vakaumuksestaan ja hyväksyy sen, että toiset pitävät kiinni omastaan.”

Julistuksen antamisen jälkeen maailma on monelta osin muuttunut ja kansalaisten liikkuvuus lisääntynyt, mutta määritelmän peruseriaatteet ovat edelleen toimivat. Rajanveto suvaittavien ilmiöiden ja epäoikeudenmukaisuuden välillä ei silti ole helppoa. Yhtäältä on olemassa selkeitä tilanteita, joissa suomalaisen yhteiskunnan säännöt määrittelevät hyväksyttävän toiminnan rajat: esimerkiksi lapsen ruumiillinen kurittaminen on Suomessa rikos. Toisaalta on sellaisia toimintatapoja, jotka eivät ole oikeusjärjestyksemme vastaisia, mutta saattavat silti loukata yksittäisen kansalaisen käsitystä oikeasta ja väärästä. Näistä on vielä mahdollista erottaa selkeästi ennakkoluuloihin ja pelkoihin perustuvat, usein yksinkertaistavat käsitykset toisen kulttuurin mukaisista normeista ja tavoista. Yhteiskunnan monimuotoistuminen aiheuttaa väistämättä kulttuuristen yhteentörmäysten lisääntymisen, mutta toisaalta samalla tarjoutuu mahdollisuus ennakkokäsitysten korjaamiseen ja yhteisten nimittäjien löytämiseen.

Yksi tärkeimpiä yhteiskuntamme monimuotoisuutta lisääviä tekijöitä on se, että suomalaiset solmivat perhesiteitä muita kulttuureja, kielialueita ja perinteitä edustavien henkilöiden kanssa. Yhteiskunnan toteuttamat toimenpiteet eivät koskaan voi korvata kansalaisten omien intressien pohjalta muodostamia monikulttuurisia siteitä, jotka laajentavat paitsi heidän, myös heidän lähipiirinsä tietoisuutta erilaisista elämisen tavoista. Suvaitsevaisuuden käsite saa uutta syvyyttä, kun toiseen kulttuuriin perustuvia käytäntöjä sovelletaan omassa perhe-elämässä. Monikulttuuristen perheiden jäseniä voi luonnehtia jopa pioneereiksi, sillä monimuotoisuuden perinteet eivät ole yhteiskunnassamme kovin pitkät. Väestötietojärjestelmän mukaan viime vuoden lopussa Suomessa vakinaisesti asuneista henkilöistä vain reilut kolme prosenttia oli ulkomaan kansalaisia.

Valtiovallan tehtävänä on osaltaan edistää sitä, että erilaiset perheet olisivat yhteiskunnassa hyväksytyjä ja tuettuja. Monikulttuuriset perheet ovat yksi erityisryhmä, johon kuuluu hyvin erilaisia yksilöitä erilaisissa elämäntilanteissa, eikä yleistettäviä ratkaisuja ole helppo löytää. Yhteistä monille perheille on toive siitä, että tarjolla olisi enemmän tukea arjen haasteisiin. Tarvetta on, sillä suomalaisten ja ulkomaalaisten solmimissa avioliitoissa eronneisuusluku on kolme kertaa suurempi kuin liitoissa, joissa molemmat ovat syntyperältään suomalaisia.

Sisäasiainministeriössä on hallitusohjelman mukaisesti käynnissä maahanmuuton tulevaisuutta vuodelle 2020 visioiva strategiahanke. Hankkeen työryhmä on laaja ja siinä on viranomaistahojen ja työmarkkinajärjestöjen lisäksi mukana useita kansalaisjärjestöjä, myös monikulttuurisuusyhdistyksiä. Strategiatyön tueksi on järjestetty pyöreän pöydän keskustelutilaisuuksia, joista yhden aiheena on ollut perhesideperusteinen maahanmuutto. Keskusteluissa on tullut ilmi se, kuinka tärkeää maahantulon jälkeisten tukipalvelujen räätälöinti erilaisten asiakkaiden tarpeisiin on.

Sisäasiainministeriön näkökulmasta olennainen on myös kysymys siitä, miten oikeus perhe-elämään turvataan valtioiden rajat ylittävissä tilanteissa ja millaisia edellytyksiä

perhesideperusteiselle oleskeluluvalle voidaan asettaa. Nykyisen ulkomaalaislain mukaan muutto Suomeen perheenjäsenen luokse edellyttää pääsääntöisesti turvattua toimeentuloa. Edellytystä laajennettiin koskemaan uusia hakijaryhmiä lainmuutoksella vuonna 2010, ja asiaa on selvitetty nykyisenkin hallitusohjelman nojalla. Keskeisenä tavoitteena on se, että maahan tulevilla perheenjäsenillä olisi mahdollisimmat hyvät edellytykset kotoutua vastaanottavaan yhteiskuntaan. Suomen kansalaisten perheenjäsenet on kuitenkin vapautettu toimeentulovaatimuksesta, eikä suunnitelmia ole tämän lähtökohdan muuttamiseksi.

Perheside on nykyisin yleisin Suomeen muuttamisen peruste. Maahanmuuttoviraston tilaston mukaan viime vuonna yli 10 000 henkilöä haki ensimmäistä oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Luku vastaa yli 40 prosenttia kaikista ensimmäisen luvan hakemuksista. Suomen kansalainen oli perheenkokoajana yli 2 600 tapauksessa. Maahanmuuttoviraston ohella poliisi myöntää paljon oleskelulupia Suomen kansalaisten perheenjäsenille. Lisäksi monet ulkomaan kansalaiset vierailevat Suomessa puolisonsa luona viisumin tai viisumivapauden nojalla taikka oleskelevat maassa hyödyntäen unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta, jolloin oleskelulupaa ei tarvita. Suomalaisen perhe-elämän monimuotoistuminen on näidenkin lukujen valossa tosiasia.

Kiitos Siirtolaisuusinstituutille, Ulkосуomalaisparlamentille ja Väestöliitolle kutsusta tähän tilaisuuteen, jonka järjestäminen on erinomainen esimerkki monimuotoista ja suvaitsevaista Suomea rakentavasta toiminnasta. Toivotan kaikille oikein mielenkiintoista ja avartavaa seminaaripäivää!

Terveisin,

Marjo Anttoora